

Andrzej Rączaszek

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Ekonomii
Katedra Polityki Społecznej i Gospodarczej
andrzej.raczaszek@ue.katowice.pl

NIŻ DEMOGRAFICZNY I JEGO SKUTKI DLA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO W POLSCE

Streszczenie: Opublikowana najnowsza prognoza demograficzna dla Polski ma ewidentnie charakter ostrzegawczy. Polsce grozi depopulacja i wobec tego zagrożenia powinny być podjęte określone działania.

Środowisko naukowe powinno w sposób zorganizowany wywierać presję na władze Rzeczypospolitej w celu uruchomienia pronatalistycznej polityki ludnościowej. Dotychczas naszym (środowiska demografów) dorobkiem było informowanie społeczeństwa o narastających problemach demograficznych poprzez zorganizowanie dwóch kongresów demograficznych w Polsce.

Lata 2001/2002 to czas trwania „I Kongresu Demograficznego w Polsce”, zorganizowanego przez Rządową Radę Ludnościową. W okresie wyżu demograficznego na uczelniach nie było zainteresowania ze strony mediów ani władz uczelni rysującą się trudną sytuacją demograficzną. Po upływie dekady „II Kongres Demograficzny” RRL zorganizowała w 2011 r. W tym przypadku wobec widocznego już spadku dzietności, wysokiej emigracji i groźby depopulacji media – a za nimi całe społeczeństwo – zaczęły się interesować zagrożeniami wynikającymi ze zmian demograficznych. Te zmiany nieoczekiwanie, najszybciej i z największą intensywnością dotkną (co wykazano w artykule) segment kształcenia na poziomie akademickim. Postulowana polityka pronatalistyczna nie zmieni tej sytuacji w perspektywie najbliższych 20 lat, ale jej efekty mogą zmniejszyć zagrożenie znacznym spadkiem liczby ludności w dalszej perspektywie. Konsekwentna pronatalistyczna polityka ludnościowa musi być zatem niezwłocznie podjęta.

Autor nie miał jednak tak daleko idących celów swojego opracowania, a skoncentrował się głównie na przedstawieniu konsekwencji przewidywanych zmian w zaludnieniu kraju dla segmentu kształcenia na poziomie akademickim, z odniesieniami międzynarodowymi i regionalnymi.

Słowa kluczowe: prognoza demograficzna, depopulacja, pomiar skolaryzacji, wyże i niże demograficzne, szkoły wyższe.

Wprowadzenie

Najnowsza prognoza demograficzna dla Polski została opracowana w 2014 r. [Prognoza ludności..., 2014]. Potwierdza ona przewidywania przedstawiane już w poprzednich prognozach, dotyczące spadku liczby ludności w Polsce do 2050 r. o ok. 12%. W tak odległej perspektywie liczba ludności Polski może liczyć poniżej 34 mln. Odległość perspektywy dla współczesnych powoduje, że obraz zmian nie jest zbyt czytelny, zwłaszcza że samo przedstawienie projekcji nie przedstawia jej konsekwencji. Dlatego w opracowaniu skupiono się na tytułowym skonfrontowaniu skutków niżu demograficznego z dalszym rozwojem szkolnictwa wyższego w Polsce. Takie częściowe ujęcie prognozy dobitnie pokazuje, jakie mogą być konsekwencje ogłoszonych przewidywań wskazujących na możliwą depopulację w Polsce.

Celem niniejszej analizy jest zatem przedstawienie wybranych aspektów przyszłości demograficznej Polski do połowy XXI w., a założeniem badawczym jest hipoteza, że dla funkcjonowania systemu kształcenia na poziomie akademickim większe znaczenie mają pojawiające się na przemian roczniki wyżowe i niżowe niż stała tendencja dotycząca zmian w liczbie ludności ogółem.

W artykule zwrócono ponadto uwagę na aspekty regionalne z uwzględnieniem pewnych porównań międzynarodowych dla wybranych krajów charakteryzujących się podobnymi problemami demograficznymi [Lange, 2011], co dotyczy w szczególności krajów Europy Środkowo-Wschodniej, przechodzących od początku lat 90. XX w. proces transformacji systemowej.

1. Prognoza demograficzna do 2050 r.

W tabeli 1 przedstawiono podstawowe informacje wynikające z omawianej prognozy demograficznej. W kolumnach 5 i 6 dodano także zmiany w wybranej grupie wieku. Ponieważ w prognozie uwzględniono pięcioletnie grupy wieku, wybraną grupą jest zbiorowość w przedziale 20-24 lata, z której rekrutuje się zasadnicza część studiujących w Polsce.

Warto zauważyć, że zmiany w kolumnie nr 4 nie są tożsame ze zmianami w kolumnie nr 6 analizowanej tabeli. O ile spadek łącznej liczby ludności Polski ma charakter stały i początkowo nieznaczny, o tyle zmiany w zbiorowości wybranej grupy wieku są pochodną falowania liczby urodzeń (zob. [Bubnowa, 1989]), która od połowy XX w. przynosiła kolejne wyże i niższe demograficzne. Z tego względu spadek potencjalnej liczby studentów na przestrzeni najbliższej dekady (do 2025 r.) sięgać będzie ponad 30%, podczas gdy w tym samym czasie

liczba ludności Polski ogółem ulegnie zmniejszeniu jedynie o 2%. To pokazuje, jak poważne będą konsekwencje zmian demograficznych dla funkcjonowania systemu kształcenia na poziomie akademickim i to nie w odległej perspektywie połowy XXI w., ale jeszcze w okresie uczestniczenia przez nasze pokolenie nauczycieli akademickich w tym systemie kształcenia. Jest to konstatacja, która już dziś stanowi poważne wyzwanie dla kierowniczych gremiów naszych uczelni¹. Podobne obawy żywią rektorzy uczelni czeskich, bowiem obserwowane tendencje są charakterystyczne dla większości krajów Europy Środkowo-Wschodniej (zob. [Rączaszek, 2000]). Zasadniczą przyczyną tych przemian demograficznych, poza transformacją systemową, jest stan zaawansowania drugiego przejścia demograficznego w poszczególnych krajach [Majdzińska, 2012, s. 234]. Jest on przykładowo w Republice Czeskiej znacznie bardziej zaawansowany niż w Polsce (por. [Šotkovský, 2012]).

Tabela 1. Prognoza demograficzna dla Polski do 2050 r. oraz wybranej grupy wieku

Lp.	Lata	Ludność ogółem	Zmiana	Ludność wiek 20-24	Zmiana
1	2	3	4	5	6
2	2013	38495,7	100%	2610,4	100%
3	2015	38419,0	99,8	2413,4	92,3
4	2020	38137,8	99,1	1973,1	75,6
5	2025	37741,5	98,0	1788,5	68,5
6	2030	37185,1	96,6	2050,3	78,5
7	2035	36476,8	94,8	1854,1	71,0
8	2040	35668,2	92,3	1725,3	66,1
9	2045	34817,4	90,4	1627,4	62,3
10	2050	33950,6	88,2	1491,4	57,1

Źródło: [Prognoza ludności..., 2014].

2. Regionalny aspekt perspektywy demograficznej

Przedstawiona powyżej prognoza wskazuje na systematyczny spadek liczby ludności Polski ogółem, aż do horyzontu prognozy. W mniejszych jednostkach przestrzennych ten spadek nie musi kształtować się identycznie. Potwierdza to analiza przewidywań w południowych województwach Polski, które dołączono tu pod kątem wspomnianej dyskusji dotyczącej południowego pogranicza (por. [Białecka i Marszowski, red., 2013]).

¹ Autor niniejszego opracowania był zaproszonym ekspertem na Konferencji Rektorów Śląskich Uniwersytetów zorganizowanej jesienią 2014 r. w czeskiej części Beskidu Śląskiego, ponieważ gremium to obejmuje śląskie uniwersytety polskie i czeskie. Niektóre z przedstawionych tu informacji były podstawą dyskusji w dniu 7 listopada 2014 r.

Tabela 2. Prognoza demograficzna dla wybranych województw Polski do 2050 r.

Lp.	Data	Dolnośląskie	Małopolskie	Opolskie	Podkarpackie	Śląskie
1	2	3	4	5	6	7
2	31.03.2011	2915,2	3337,5	1016,2	2127,3	4630,4
3	30.06.2014	2908,5	3364,2	1002,6	2128,5	4593,4
4	2015	2899,3	3373,3	994,5	2126,9	4569,0
5	2020	2866,6	3396,0	966,6	2114,6	4477,7
6	2025	2826,0	3407,4	935,9	2095,6	4369,7
7	2030	2773,4	3403,1	902,0	2067,7	4245,2
8	2040	2637,9	3354,6	825,8	1982,5	3964,6
9	2050	2495,4	3279,4	744,6	1870,3	3680,6
10	zmiana w %	85,6	98,3	73,3	87,9	79,5
11	od maks.	x	96,2	x	87,9	x

Źródło: [Prognoza ludności..., 2014; Roczniki Statystyczne RP].

W wybranych województwach mogą być obecnie obserwowane odmienne tendencje ludnościowe (zob. [Warzecha, 2012]), w których efekcie spadek liczby ludności, generalnie nieunikniony, rozpocznie się nieco później. Z taką sytuacją mamy do czynienia w województwie podkarpackim, a zwłaszcza małopolskim, gdzie liczba ludności może jeszcze nieznacznie wzrastać do 2025 r. Jest to konsekwencja lokalnie innej dynamiki zmian w procesie zastępowalności pokoleń. Takie zróżnicowanie dynamiki może być także zauważane w regionach innych krajów, charakteryzujących się nowymi tendencjami demograficznymi.

3. Metody pomiaru tendencji demograficznych

W analizie demograficznej operuje się kilkoma miernikami charakteryzującymi podstawowe tendencje demograficzne. Podstawowym miernikiem jest powszechnie stosowany współczynnik przyrostu naturalnego. Dla Polski i krajów południowego pogranicza kształtuje się on obecnie następująco².

Polska – 0,3

Czechy – 0,2

Słowacja – 1,7

Informacje z jednego roku nie są wystarczająco miarodajne dla omawiania dalekosiężnych tendencji ludnościowych. Można jedynie stwierdzić, że w 2011 r. przyrost naturalny w Polsce, i w krajach za naszą południową granicą był dodatni, i gdyby był to poziom w miarę stabilny, to powinno to skutkować przyszłym wzrostem liczby ludności, czemu zdecydowanie przeczą przewidywania przedstawione w omawianej prognozie demograficznej dla Polski.

² Dane na koniec 2011 r. według Rocznika Demograficznego 2013 [Roczniki Demograficzne].

Innym miernikiem stosowanym do analizy procesu zastępowalności pokoleń jest współczynnik dzietności [Holzer, 2003]. Zgodnie z teorią przedstawia on średnią liczbę dzieci, jaką urodziłaby kobieta w ciągu okresu rozrodczego, a pośrednio ukazuje porównanie liczebności pokolenia potencjalnych rodziców z pokoleniem ich dzieci. Poziom tego współczynnika zazwyczaj jest zbliżony co najmniej w kilku kolejnych latach.

Polska – 1,38

Czechy – 1,49

Słowacja – 1,40

Dla badanych krajów współczynnik dzietności przyjmował wartości dalece odbiegające od zagwarantowania reprodukcji prostej (teoretycznie poziom 2,1). Mimo widocznych różnic w każdym z przedstawionych przypadków liczebność pokolenia potencjalnych rodziców jest zastępowana przez pokolenie dzieci na poziomie około 70%. To wyjaśnia podstawowe przyczyny prawdopodobnego znacznego zmniejszenia się liczby ludności w badanych krajach w perspektywie połowy XXI w. Problem wyludniania się kraju może także wynikać z szeregu innych przyczyn, czym zajmowano się przykładowo we Francji [Chauvière i in., red. 2010, s. 108] już na początku XX w.

Z aspektów metodologicznych warto tu jeszcze dodać możliwość pomiaru dotyczącą kształcenia. Spośród współczynników skolaryzacji [Szkolnictwo wyższe w Polsce, 2013] dla interesującego nas kształcenia na poziomie akademickim stosowany jest miernik przedstawiający liczbę studentów przypadającą na 10 tys. mieszkańców, i taki miernik będzie w tym opracowaniu wykorzystywany.

4. Przemiany kształcenia na poziomie akademickim w okresie transformacji

Zarówno w Polsce, jak i we wspomnianych krajach sąsiednich w okresie transformacji następowały zmiany w systemie kształcenia. W interesującym nas segmencie systemu na poziomie akademickim zwiększała się systematycznie ilość podmiotów kształcenia, choć zmiany w Polsce nie były kopiowane w krajach sąsiednich [Karwacki, 2014, s. 105], gdzie takiego ilościowego rozwoju liczby uczelni nie zaobserwowano [Moroń, 2014, s. 88].

Należy podkreślić, że na początku transformacji istniało w Polsce ok. 100 uczelni publicznych, gdzie kształciło się prawie 400 tys. młodzieży, a mury uczelni opuszczało rocznie około 50 tys. absolwentów.

Tabela 3. Szkolnictwo wyższe w Polsce w okresie transformacji

Lp.	Rok akademicki	Szkoły wyższe	W tys. studenci	W tys. absolwenci	Studenci na 10 tys.
1	2	3	4	5	6
2	1989/90	97	378,4	50,0	142
3	1990/91	112	403,8	56,1	140
4	1991/92	117	428,2	59,0	160
5	1992/93	124	495,7	61,4	181
6	1993/94	140	584,0	64,2	195
7	1994/95	160	682,2	70,3	223
8	1995/96	179	794,6	89,0	248
9	1996/97	213	927,5	115,9	287
10	1997/98	246	1091,8	146,3	352
11	1998/99	266	1274,0	174,8	-
12	1999/2000	287	1431,9	215,4	-
13	2000/2001	310	1584,8	261,1	459
14	2001/2002	344	1718,7	304,0	498
15	2002/2003	377	1800,5	342,1	519
16	2003/2004	400	1858,7	366,1	535
17	2004/2005	427	1926,1	384,0	-
18	2005/2006	445	1953,8	391,5	562
19	2006/2007	448	1941,4	394,0	563
20	2007/2008	455	1937,4	410,1	568
21	2008/2009	456	1927,8	420,9	564
22	2009/2010	461	1900,0	439,7	563
23	2010/2011	460	1841,3	478,9	540
24	2011/2012	460	1764,1	497,5	-
25	2012/2013	453	1676,9	485,2	521
26	2013/2014	438	1549,9	455,2	-

Źródło: [Roczniki Statystyczne RP].

Na przestrzeni 20 lat liczba podmiotów edukacji wyższej wzrosła do 460, a maksymalna liczba studentów zwiększyła się pięciokrotnie, do ponad 1950 tys. (w 2005/2006 r.), liczby bliskiej populacji studiujących w dwukrotnie ludniejszych Niemczech [Füller, 2008, s. 120], co pokazuje, jaki był „pęd do wiedzy” i niezaspokojone potrzeby, nie tylko w tym zakresie, w okresie Polski Ludowej [Rauziński i Pokusa, 2014, s. 12]. W roku akademickim 2011/2012 uczelnie opuściło prawie 500 tys. absolwentów, a maksymalny współczynnik skolaryzacji na poziomie akademickim w roku 2007/2008 wyniósł 568, co oznaczało czterokrotny wzrost w stosunku do 1989 r. Warto podkreślić, że ten imponujący wzrost efektów kształcenia był po części także rezultatem współpracy wielu uczelni z przedsiębiorstwami na polu oferty edukacyjnej [Nowakowska, Peyroux, Sokołowicz, 2008, s. 591].

Obserwowany spadek w ostatnich latach wynika z faktu, że polskie uczelnie opuścił już wyżej demograficzny z przełomu lat 70. i 80. XX w., a liczba urodzeń w Polsce od 1983 r. (723 tys.) systematycznie malała, aż do minimum urodzeń w 2003 r. na poziomie 351 tys. (spadek o ponad 50%!). Te tendencje

demograficzne wymusiły, już widoczne w powyższej tabeli, obniżenie liczby podmiotów edukacyjnych na poziomie akademickim o 23 uczelnie, a przewiduje się, że jest to dopiero początek istotnego procesu konsolidacji, który prawdopodobnie nie dotknie uczelni publicznych, ale znacząco zmniejszy liczbę uczelni niepublicznych³. Wskazanie wśród przyczyn przemian wyżu bądź niżu demograficznego jest całkowicie uzasadnione, co potwierdzi analiza liczby potencjalnych studentów przedstawiona w dalszej części opracowania.

5. Wpływ przemian demograficznych na dopływ kandydatów na uczelnie

Wskazano wyżej, że minimum urodzeń obserwowano w Polsce w 2003 r. Ten obserwowany spadek będzie miał konsekwencje widoczne w kolejnym zestawieniu. Jeżeli przyjmiemy, że maturzyści mają przeciętnie 19 lat i są gotowi do dalszego kształcenia [Cortina i in., 2003, s. 23], to uzasadnione jest analizowanie zbiorowości młodzieży w wieku 20-24 lata jako grupy wiekowej, z której rekrutują się kandydaci na studia.

Tabela 4. Zmiany liczebności grupy wieku 20-24 lata wg prognozy demograficznej dla Polski.

Lp.	Rok	20-24	Zmiana
1	2	3	4
2	2013	2610,4	100%
3	2014	2523,2	96,7
4	2015	2413,4	92,5
5	2016	2304,6	88,3
6	2017	2209,7	84,6
7	2018	2117,2	81,1
8	2019	2032,9	77,9
9	2020	1973,1	75,6
10	2021	1915,3	73,4
11	2022	1861,5	71,3
12	2023	1820,8	69,8
13	2024	1797,3	68,9
14	2025	1788,5	68,5
15	2026	1803,9	69,1
16	2027	1985,8	76,1
17	2028	1930,7	74,0
18	2029	2005,6	76,8
19	2030	2050,3	78,5

Źródło: [Prognoza ludności..., 2014].

³ Ten proces konsolidacji rozpoczął się już przed kilku laty, na co wskazują działania takich podmiotów, jak: Grupa Uczelni Vistula, Konsorcjum Uczelni Futurus czy Federacja Uczelni Aglomeracji Warszawskiej.

Zaprezentowane w tabeli 4 zmiany w liczebności tej grupy wieku przedstawiono szczegółowo (dla wszystkich lat), natomiast obniżono tu horyzont prognozy do 2030 r. (w stosunku do prognozy przedstawionej w tabeli 1). W dalszej perspektywie zmiany przedstawione w prognozie są już mniej precyzyjne, a także mniej interesujące dla naukowców pracujących na polskich uczelniach obecnie.

Z przedstawionych danych wynika, że spadek liczby młodzieży jest bezpośrednią konsekwencją liczby urodzeń w przeszłości. Już do 2016 r., w stosunku do wyjściowego tu 2013 r., łączna liczba młodzieży w przedziale wieku 20-24 lata zmniejszy się o ponad 10%. Do 2019 r. ten spadek przekroczy już 20%, a obserwowane w 2025 r. minimum oznacza spadek od roku wyjściowego o ponad 30%. Czy jest to skala redukcji przewidywana w ofercie kształcenia na poziomie akademickim, opinie są podzielone.

Kiedy na początku XXI w. specjaliści informowali właścicieli wyższych szkół niepublicznych i rektorów uczelni o potrzebie przygotowania się na znaczący spadek liczby młodych ludzi, podnoszono nie mniej istotny argument, przedstawiony w kolumnie nr 6 tabeli 3 – pochodną współczynnika skolaryzacji na poziomie akademickim.

Z zaprezentowanych poniżej (tabela 5) informacji wynika, że w okresie transformacji diagnozowano niski poziom kwalifikacji i nieadekwatne do oczekiwań struktury kształcenia [Sobočka-Szczapa, 2011, s. 184], co w efekcie ustalenia kryteriów wykształcenia dla wielu stanowisk pracy znacząco zwiększyło odsetek kontynuujących kształcenie po ukończeniu szkoły średniej [Walczak, 2011, s. 37]. O ile w 1990 r. studiowało ok. 15% młodych ludzi w wieku 20-24 lata, to w 2010 r. odsetek ten zwiększył się ponad czterokrotnie, do blisko 65%. Obserwowana jednak stabilizacja w ostatnich latach wskazuje, że ten współczynnik skolaryzacji nie będzie się zwiększał w nieskończoność (do 100%).

Tabela 5. Porównanie liczebności grupy wieku 20-24 lata z liczbą studiujących w wybranych latach.

Lp.	Rok	Ludność 20-24	W tys. studenci	Procent studiujących
1	2	3	4	5
2	1990	2477,6	378,4	15,27
3	1995	2874,6	682,2	23,73
4	2000	3210,1	1431,9	44,60
5	2005	3316,0	1926,1	58,08
6	2010	2850,3	1841,3	64,60
7	2013	2610,4	1676,9	64,23

Źródło: [Roczniki Statystyczne RP].

Można tu zatem pokusić się o przedstawienie prognozowanej liczby studentów do 2030 r., biorąc pod uwagę powyższy poziom interesującego nas współ-

czynnika skolaryzacji. Wynikającą z prognozy liczbę młodzieży w wieku 20-24 lata przemnożono przez 65%, przyjmując dla okresu do horyzontu prognozy (2030 r.) taki stabilny współczynnik skolaryzacji na poziomie akademickim.

Jak wynika z przedstawionych obliczeń, obecnie (2013 r., ostatnie dostępne dane) kształci się już o 15% mniej młodych ludzi niż w rekordowym roku akademickim 2005/2006. Ten spadek jest już odczuwalny w całym segmencie kształcenia na poziomie akademickim, ponieważ nawet uczelnie publiczne nie wypełniają już minimum ustalonej liczby przyjmowanych kandydatów na niektóre kierunki studiów.

Tabela 6. Prognoza liczby studentów do 2030 r.

Lp.	Rok	W wieku 20-24	Zmiana	Możliwa liczba studentów
1	2	3	4	5
2	2013	2610,4	100%	1676,9
3	2014	2523,2	96,7	1640,0
4	2015	2413,4	92,5	1568,7
5	2016	2304,6	88,3	1498,0
6	2017	2209,7	84,6	1436,3
7	2018	2117,2	81,1	1376,2
8	2019	2032,9	77,9	1321,4
9	2020	1973,1	75,6	1282,5
10	2021	1915,3	73,4	1244,9
11	2022	1861,5	71,3	1210,0
12	2023	1820,8	69,8	1183,5
13	2024	1797,3	68,9	1168,2
14	2025	1788,5	68,5	1162,5
15	2026	1803,9	69,1	1172,5
16	2027	1985,8	76,1	1290,8
17	2028	1930,7	74,0	1255,0
18	2029	2005,6	76,8	1303,6
19	2030	2050,3	78,5	1332,7

Źródło: [Prognoza ludności..., 2014].

Od dziś w perspektywie zaledwie 10 lat przewidywana liczba studentów obniży się o ponad pół miliona (!), co oznaczać będzie spadek o dalsze 25%. Takich przemian demograficznych nie wytrzyma znaczna część segmentu uczelni niepublicznych, a uczelnie publiczne czeka niewątpliwie bolesny proces dostosowawczy [Zdziarski, 2012, s. 44], który oznaczać może także zmniejszenie zatrudnienia. Mimo wystąpienia tych perturbacji, oczekiwane jest jednak przez resort nauki lepsze realizowanie nadrzędnego postulatu – wykorzystywania badań naukowych na rzecz poprawy kształcenia w szkołach wyższych i na studiach doktoranckich oraz aktywna działalność w zakresie popularyzacji i upowszechniania nauki [Wojarska, 2013, s. 44].

Podsumowanie

Zamiast formułowania szczegółowych wniosków z artykułu autor pozwala sobie jedynie na przedstawienie ogólniejszego podsumowania. Opublikowana najnowsza prognoza demograficzna dla Polski ma ewidentnie charakter ostrzegawczy. Polsce grozi depopulacja i wobec tego zagrożenia powinny być podjęte określone działania.

Środowisko naukowe powinno w sposób zorganizowany wywierać presję na władze Rzeczypospolitej w celu uruchomienia pronatalistycznej polityki ludnościowej. Dotychczas naszym (środowiska demografów) dorobkiem było informowanie społeczeństwa o narastających problemach demograficznych poprzez zorganizowanie dwóch kongresów demograficznych w Polsce.

Lata 2001/2002 to czas trwania „I Kongresu Demograficznego w Polsce”, zorganizowanego przez Rządową Radę Ludnościową. Jednakże wówczas, w okresie wyżu demograficznego na uczelniach, nie było zainteresowania ze strony mediów ani władz uczelni publicznych i prywatnych rysującą się trudną sytuacją demograficzną.

Po upływie dekady „II Kongres Demograficzny” Rządowa Rada Ludnościowa zorganizowała w 2011 r. W tym przypadku, wobec widocznego już spadku dzietności, wysokiej emigracji, i groźby depopulacji, media – a za nimi całe społeczeństwo – zaczęły się interesować zagrożeniami wynikającymi ze zmian demograficznych.

Te zmiany nieoczekiwanie, najszybciej i z największą intensywnością dotkną (co wykazano powyżej) segment kształcenia na poziomie akademickim. Postulowana polityka pronatalistyczna nie zmieni tej sytuacji w perspektywie najbliższych 20 lat, ale jej efekty mogą zmniejszyć zagrożenie znacznym spadkiem liczby ludności w dalszej perspektywie. Konsekwentna pronatalistyczna polityka ludnościowa musi być zatem niezwłocznie podjęta [Scoppetta, Macháčová, Moser, 2013, s. 11].

Literatura

- Białecka B., Marszowski R., red. (2013), *Starzenie się społeczeństwa Europy Środkowej*, Główny Instytut Górnictwa, Katowice.
- Bubnowa H. (1989), *Falowanie demograficzne. Przyczyny, charakter, prognozy*, „Studia Demograficzne”, nr 1 (95).
- Chauvière M., Sassier M., Bouquet B., Allard R., Ribes B., red. (2010), *Uwarunkowania polityki rodzinnej we Francji w ujęciu historycznym, prawnym i politycznym*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa.

- Cortina K.S., Baumert J., Leschinsky A., Mayer K.U., Trommer L. (2003), *Das Bildungswesen in der Bundesrepublik Deutschland*, Rowolt Taschenbuch Verlag, Hamburg.
- Cieślak M., red. (1992), *Demografia. Metody analizy i prognozowania*, PWN, Warszawa.
- Füller Ch. (2008), *Schlaue kinder, schlechte schulen*. Droemer Verlag, München.
- Holzer J.Z. (2003), *Demografia*, PWE, Warszawa.
- Karwacki A. (2014), *Programy aktywizujące w państwach postsocjalistycznych* [w:] A. Karwacki, T. Kaźmierczak, M. Rymśa, *Reintegracja. Aktywna polityka społeczna w praktyce*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- Lange M. (2011), *Zmiany zachowań prokreacyjnych w Polsce a zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze nad małym dzieckiem* [w:] C. Sadowska-Snarska (red.), *Godzenie życia zawodowego i rodzinnego w Polsce*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Białystok 2011.
- Majdzińska A. (2012), *Czy istnieje przestrzenne zróżnicowanie zaawansowania drugiego przejścia demograficznego w Polsce?* [w:] A. Rączaszek (red.), *Demograficzne uwarunkowania rozwoju społecznego*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 98.
- Moroń D. (2014), *Wielosektorowość w szkolnictwie wyższym – przykład Polski i Czech* [w:] A. Rączaszek, W. Koczur (red.), *Polityka społeczna wobec przemian demograficznych*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 167.
- Nowakowska A., Peyroux C., Sokołowicz M. (2008), *Contribution de l'université polonaise à la dynamique entrepreneuriale: le cas de Łódź* [w:] C. Martin, J.J. Tomidajewicz (red.), *La compétitivité des entreprises, des territoires et des Etats d'Europe. Conséquences pour le développement et la cohésion de l'U.E.*, Akademia Ekonomiczna, Poznań 2008.
- Prognoza ludności na lata 2014-2050* (2014), GUS, Warszawa.
- Rauziński R., Pokusa T. (2014), *Uwarunkowania demograficzno-społeczne uczestnictwa społeczeństwa Śląska Opolskiego w kulturze fizycznej, sporcie i rekreacji ruchowej*, [w:] M. Duczmal, T. Pokusa (red.), *Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania zarządzania i administracji – innowacyjność, komunikacja*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji, Opole.
- Rączaszek A. (2000), *Demographic Tendencies in the Countries Subject to System Transformation* [w:] *GIS Croatia 2000. International Conference & Exhibition Proceedings*, Zagreb.
- Roczniki Demograficzne*, GUS, Warszawa.
- Roczniki Statystyczne RP*, GUS, Warszawa.
- Scoppetta A., Macháčová J., Moser P. (2013), *Problematyka monografii. Środkowoeuropejska Strategia Starzenia się w fazie konsultacji społecznych. Synteza* [w:] B. Białecka, R. Marszowski (red.), *Starzenie się społeczeństwa Europy środkowej*, Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2013.

- Sobocka-Szczapa H. (2011), *Kondycja ekonomiczna i skłonność do tworzenia miejsc pracy podmiotów województwa mazowieckiego* [w:] E. Kryńska (red.), *Rozwój zasobów i miejsc pracy na Mazowszu. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze*, IPiSS, Warszawa.
- Šotkovský I. (2012), *Ageing Process in Czech Cohesion Regions after 1990* [w:] A. Rączaszek (red.), *Demograficzne uwarunkowania rozwoju społecznego*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 98.
- Szkolnictwo wyższe w Polsce* (2013), Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa.
- Walczak W. (2011), *Uwarunkowania i procedury obsadzania stanowisk w administracji rządowej i samorządowej – analiza porównawcza i ocena*, „Edukacja Ekonomistów i Menedżerów”, nr 3 (21) lipiec-wrzesień., Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Warzecha K. (2012), *Prognozowanie wybranych procesów demograficznych w województwie śląskim w latach 1998-2010* [w:] A. Rączaszek (red.), *Demograficzne uwarunkowania rozwoju gospodarczego*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 103.
- Wojarska M. (2013), *Istota polityki naukowej i charakterystyka wybranych elementów jej systemu* [w:] L. Szczebiot-Knoblach, W. Lizińska (red.), *Polityka naukowo-techniczna*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn.
- Zdziarski M. (2012), *OswoićStarość.pl*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Instytut Łukasiewicza, Kraków.

LOW BIRTH RATE AND ITS IMPACT ON HIGHER EDUCATION IN POLAND

Summary: The most recently published demographic forecast for Poland can definitely be seen as a warning. Poland is in danger of depopulating and to mitigate this hazard certain actions need to be taken.

The scientific community should put organized pressure on the Polish authorities to implement pronatal demographic policies. So far, our (demographers’) chief occupation was to inform the society of increasingly serious demographic issues by the way of organizing two demographic congresses in Poland. Now we should become involved in the shaping of demographic and migration policies making the decision-makers aware of the fact that their effects will only become noticeable in 20 years time, but it is an investment that needs to be made today.

However, the author's goals were not that ambitious, as far as this study is concerned, and he focused mainly on presenting the consequences of the predicted demographic changes in the country in the context of the academic education sector with international and regional implications.

Keywords: demographic forecast, depopulation, scholarization index, high and low birth rates, higher education.